

TAGMÉMICKÁ PŘÍRUČKA „OBJEVOVACÍCH“ PROCEDUR

Proti názoru, že cílem lingvistické teorie je podat praktickou a mechanickou metodiku, jak z daného souboru vět jazyka zkonstruovat jeho gramatiku, byly před

desetiletím vzneseny vážné námitky: Gramatika jazyka je teorií jazyka a není známa věda, jejíž metateorie by poskytovala návod, jak mechanicky dospět k teorii jistého objektu zkoumání.¹ Tato námitka by si ovšem zaslouhovala „bližší rozbor. Pro její platnost je např. podstatné, zda se při její formulaci užívá výraz *teorie* v stejném významu jako ve výrazu *fyzikální teorie*. Bylo by také třeba uvážit, jaký dosah má pro tuto otázku časová a teritoriální diferencovanost jazyka [jakož i ostatních společenských jevů].

Avšak bez ohledu na rozdíly v pojetí cílů lingvistické teorie nebyla užitečnost příručky shrnující a systematizující jisté zkušenosti získané při popisu konkrétních jazyků s pomocí jistého konceptuálního aparátu nikdy popírána. Takovou příručku napsal R. E. Longacre, *Grammar Discovery Procedures, The Hague 1964* (= *Janua linguarum, series minor*, č. 33). Výsledkem aplikace procedur typu „odhadni a zkontroluj“ (guess and check) má být tagmemický popis jazyka, jak je podán v Pikeově třídílném pojednání² a v učebnici B. Elsona a V. Pickettové³ (to jsou také jediné obecně lingvistické knižní publikace, které Longacre uvádí v bibliografii). Kromě úvodu [bibliografie⁴ a rejstříku] obsahuje kniha čtyři kapitoly s obdobným názvem *Procedury roviny klauzové*,⁵ (dále po řadě) frázové, slovní a větné

¹ Zejm. R. B. Lees (v rec. Chomského knihy *Syntactic Structures, The Hague 1957* [český překlad *Syntaktické struktury, Praha 1966*], *Language* 33, 1957, 377n.

² K. L. Pike, *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior I—III*, Glendale 1954—1960.

³ B. Elson - V. Pickett, *An Introduction to Morphology and Syntax*. Santa Ana, Calif. 1962. Tato učebnice reprezentuje tagmemiku P. Postalovi pro její rozbor v knize *Constituent Structure, The Hague 1964* (= *IJAL* 30, 1964, no. 1), kap. VII a IX. [Česky vyjde Postalova kniha r. 1967 v nakl. Academia.]

⁴ Nyní lze doplnit: K. L. Pike, *A Guide to Publications Related to Tagmemic Theory*, sb. *Current Trends in Linguistics III, Theoretical Foundations* (Th. A. Sebeok, ed.), The Hague 1966, s. 365—394.

⁵ Výraz *klauze* se začíná užívat jako ekvivalent angl. *clause* (věta jako část souvětí), srov. zde s. 1.

a s paralelní čtyřdílnou stavbou. Pokyny jsou velmi rozmanitého rázu: od doporučení formátu excerpčních kartiček až po pokyny typu „prověř popis na rozsáhlejším materiálu“. Vnímavý čtenář může mít z knihy užitek bez ohledu na své celkové, byť zcela odlišné zaměření.

Pavel Novák

ANGLICKÝ A POLSKÝ PŘEKLAD „SMĚRU V LINGVISTICE“ OD MILKY IVIČOVÉ

Srbské příručky o směrech (zvláště nových) v lingvistice dobře již u nás známé Milky Ivičové (*Pravci u lingvistići 1963*), kterou jsme v Slově a slovesnosti již kladně hodnotili (v roč. 25, 1965, 73—75), dostalo se zatím opravdového uznání tím, že vyšla ve dvou překladech, anglickém (*Trends in Linguistics*, přeložil Mur. Heppell, Mouton 1965, 260 s. — *Janua linguarum, series minor*, č. 42) a polském (*Kierunki w lingwistyce*, přeložila A. Wierzbicka, Ossolineum 1966, 283 s.). Obojí překlad má — až na zanedbatelné maličkosti¹ — stejný text, který je jen překladem původního znění srbského, upraveným v malých podrobnostech; také paragrafy zůstaly beze změny v obou překladech a můžeme na ně odkazovat. Brzké vydání obou překladů samo ovšem bránilo úpravě hlubší (polský byl dán do sazby v polovině r. 1965).

Proto také autorka ani dobře nemohla plně využít desiderát naší recenze směřujících hlavně k tomu, aby její příručka, zvláště v překladu určeném pro západní prostředí, hlouběji zabrala i cenné výsledky lingvistických středisk slovanských (zastoupena je pronikavěji po zásluze jen lingvistika ruská a sovětská). Z těchto desiderát realizovala autorka jen jednotlivosti, patrně teprve při korektuře, — nešlo-li o vlastní iniciativu: dodala J. Dobrovského mezi zakladatele slavistické komparistiky (§ 50) a rozšířila jádro členů pražské školy právem o J. Mukařovského a A. V. Isačenka (§ 292), ale přesto chybí zde ještě např. K. Horálek a není ani zde, ani jinde uveden ani je-

¹ Např. je rozdíl u uved. prací J. Kuryłowicze mezi vydáním anglickým a polským (§ 314 pozn.).